

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію **Щербакової Анни Вікторівни «Формування полікультурної компетентності у студентів-медиків у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу»** поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Дисертаційне дослідження Щербакової Анни Вікторівни присвячено проблемі формування полікультурної компетентності у студентів-медиків у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу, важливість якої визначається зростанням вимог до компетентностей та якостей сучасних лікарів у вищих навчальних закладах та необхідністю їх формування.

Актуальність дисертаційного дослідження не викликає сумніву, оскільки важливим є впровадження в педагогічну науку професійної підготовки лікарів, забезпечення їх конкурентоспроможності та мобільності на вітчизняному та світовому ринках праці.

Глибокий аналіз наукової літератури дозволив здобувачці чітко визначити категоріальний апарат дослідження. Зокрема, його предмет логічно узгоджується з об'єктом і метою. Коректно сформульовано завдання дослідницько-пошукової роботи, а також гіпотеза як важливий структурний елемент дослідження, якій, на наш погляд, притаманні інструментальність та достатня прогностичність, що й забезпечило можливість оптимального визначення стратегії наукового пошуку та його реалізації.

Нам видається виправданим використання Анною Вікторівною для вирішення визначених завдань дослідження і перевірки його вихідних припущень комплексу методів набуття та опрацювання результатів дослідження.

Слід відзначити, що структура роботи є логічною і виваженою, зумовлена характером наукового пошуку, глибиною та змістовністю розв'язання поставлених завдань, про що свідчить науково обґрунтований підхід автора до досліджуваної проблеми крізь призму професійної підготовки студентів-медиків у вищому медичному навчальному закладі, що заслуговує безумовного схвалення.

Дисертанткою у *першому розділі* роботи на основі вдумливого аналізу наукових підходів визначено розуміння сутності таких соціально-філософських та психолого-педагогічних понять, як „культура”, „полікультурність”, „мультикультуралізм”, „толерантність”, „міжкультурна взаємодія”, „полікультурна освіта”, „компетентність” та ін.

Нам імпонує підхід автора до визначення полікультурної компетентності студента-медика у дослідженні як компонента професійної компетентності, особистісно-професійну якість, що забезпечує здатність вирішувати професійні завдання в умовах глобального полікультурного середовища сучасного світу на основі здобутих ним полікультурних знань, умінь, навичок та сформованих професійно-особистісних мотивів, цінностей

у реальних ситуаціях професійної полікультурної взаємодії з представниками різних соціальних груп, національностей та релігійних конфесій за умови безперечного виконання обов'язку лікаря.

Визначені сутнісні та змістові характеристики полікультурної компетентності студентів-медиків дозволили дисертантці виділити її наступні структурні компоненти: аксіологічний, мотиваційний, когнітивний, особистісний та діяльнісний та реалізувати в експерименті.

У процесі наукового пошуку здобувачкою встановлено, що формування полікультурної компетентності ґрунтується на комплексі методологічних підходів (діяльнісний, культурологічний, особистісно зорієнтований, компетентнісний), принципах цілісності, гуманізації, діалогічності, контрверсивності, мультиаспектності, рефлексивності, суб'єктності, випереджального характеру.

Авторка дослідження ретельно підійшла до обґрунтування педагогічних умов формування полікультурної компетентності студентів-медиків у студентів-медиків у навчально-виховному процесі медичного ВНЗ і сформулювала такі: 1) актуалізація полікультурного потенціалу змісту дисциплін фахової підготовки студентів-медиків; 2) використання в освітньому процесі вищого медичного навчального закладу інтерактивних методів, спрямованих на формування полікультурних якостей студентів-медиків, а також умінь та навичок конструктивного міжкультурного міжособистісного спілкування; 3) забезпечення єдності аудиторної та позааудиторної роботи в медичному ВНЗ з метою організації міжкультурного діалогу та формування толерантних відносин між студентами.

Можна погодитися з логікою викладу матеріалу в *у другому розділі* – „Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування полікультурної компетентності студентів-медиків у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу”, де визначено критерії, показники, рівні сформованості полікультурної компетентності студентів-медиків та представлено результати її діагностики; розкрито шляхи реалізації розроблених педагогічних умов формування полікультурної компетентності студентів-медиків у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу; викладено аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи.

Досить вдало підібрано діагностувальний інструментарій, що дозволив здобувачці на констатувальному етапі дослідження зробити переконливий висновок про перевагу низького й середнього рівнів сформованості полікультурної компетентності студентів-медиків.

Нам імponує підхід автора до актуалізації полікультурного потенціалу змісту дисциплін фахової підготовки студентів-медиків, зокрема навчальних предметів гуманітарного, соціально-економічного та природничо-наукового циклів, темами, що відбивають основні тенденції розвитку сучасного полікультурного суспільства, шляхом розробки та впровадження додаткових інформаційно-розвивальних модулів: „Медицина і психологія надзвичайних

ситуацій” (модуль „Модернізація управління охорони здоров’я в умовах глобалізації”), „Безпека життєдіяльності та основи охорони праці” (модуль „Охорона праці лікаря при лікуванні іноземних пацієнтів”), „Медична етика” (модуль „Лікарська етика в умовах сучасного полікультурного світу”) та ін.

З урахуванням сутнісних характеристик компонентів полікультурної компетентності студентів-медиків здобувачем визначено критерії її сформованості: гностичний, мотиваційно-ціннісний та праксеологічний

Відповідно до визначених критеріїв та показників було виокремлено три рівні сформованості полікультурної компетентності студентів-медиків (*високий середній, низький*) та надано їм змістову характеристику.

Експериментальна перевірка ефективності розроблених педагогічних умов формування полікультурної компетентності студентів-медиків здійснювалася в три етапи: організаційно-діагностичний, змістовно-діяльнісний, контрольньо-узагальнювальний.

Для підтвердження теоретичних положень дисертації Анна Вікторівна проводить експериментальну перевірку ефективності системи формування полікультурної компетентності студентів-медиків у вищому навчальному закладі.

На схвальну оцінку заслуговують розроблені інформаційно-розвивальні додаткові модулі до змісту окремих фахових дисциплін; програма та науково-методичне забезпечення спецкурсу „Особистість лікаря в сучасному полікультурному просторі”; методичні рекомендації для викладачів та студентів щодо застосування інтерактивних форм та методів; діагностичний інструментарій для вивчення рівня сформованості полікультурної компетентності студентів-медиків.

Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи довів ефективність розроблених та впроваджених у навчально-виховний процес вищих медичних навчальних закладів педагогічних умов формування полікультурної компетентності студентів-медиків.

Апробація і впровадження результатів дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Державного закладу „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”, кафедри соціальної медицини, економіки охорони здоров’я факультету післядипломної освіти Державного закладу „Луганський державний медичний університет”, отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях різного рівня.

Важливо, що висновки і результати дослідження, викладені в роботі, впроваджено в освітній процес Запорізького державного медичного університету, ПВНЗ „Міжнародна академія екології та медицини”(м. Київ), Київського медичного університету УАНМ.

Загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання кандидатських дисертацій. Текст дисертації ідентичний змісту автореферату, відповідає спеціальності, за якою вона подана до захисту.

Відповідно до вимог ДАК України автором підготовлено автореферат дисертації, в якому належним чином викладено основні положення розділів дисертації.

Аналіз змісту автореферату та дисертації доводить ідентичність їх

структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами та підсумковим висновком.

Слід зазначити, що автореферат адекватно відбиває зміст дисертації, результати якої відображено в 5 одноосібних публікаціях, зокрема 4 – у наукових фахових виданнях України та 1 стаття в зарубіжному періодичному виданні.

Отже, мету і завдання дисертаційного дослідження досягнуто. Одержані результати підтвердили наукову компетентність автора як дослідника.

Відзначаючи належний науково-теоретичний рівень дослідження Щербакової А. В., позитивно оцінюючи роботу в цілому, вважаємо за доцільне зробити такі зауваження та побажання:

1. Забагато уваги приділено аналізу змісту дисциплін гуманітарної та соціально-економічної підготовки, у т.ч. «Основи психології та основи педагогіки», «Психологія спілкування» та ін. (с. 31-43), збагачення змісту яких передбачено першою педагогічною умовою (с. 129), але не реалізовано в експерименті.

2. Дослідження виграло б, якби авторка більш широко проаналізувала мотиваційний компонент (с. 88) та представлені (табл. 1.2.) відповідно мотиви, цілі та ціннісні установки, що визначають сутнісні та змістові характеристики полікультурної компетентності студентів-медиків.

3. На наш погляд, було би доцільно з метою формування полікультурної компетентності поряд з інтерактивними методами (друга педагогічна умова) реалізувати сучасні освітні технології.

Нам видається, що у структурно-змістовій характеристиці процесу формування полікультурної компетентності студентів-медиків, графічно зображеній на рис. 1.1, педагогічні умови віднесено до змістового блоку, хоча другу та третю умову у ході дослідження реалізовано й перевірено у процесуальному та оцінювально-діагностичному блоках.. Думаємо, що процесуальний блок на схемі (форми навчання та виховання й методи навчання та виховання) має передувати оцінювально-діагностичному (критерії та рівні сформованості, методи педагогічної діагностики), який має завершувати процес формування полікультурної компетентності студентів-медиків і в ньому як результат: сформованість полікультурної компетентності студентів-медиків.

4. Дискусійним, на нашу думку, є впровадження розробленого спецкурсу „Особистість лікаря в сучасному полікультурному просторі”, студентам спеціальностей галузі знань 1202 «Фармація» із загальним обсягом 136 годин, оскільки вони не є медиками. Доцільно було б вказати у розділі 2 студенти яких спеціальностей взяли участь у експерименті.

6. Доцільно було б включити Луганський державний медичний університет, на базі якого було реалізовано третю педагогічну умову (забезпечення єдності аудиторної та позааудиторної роботи в медичному ВНЗ з метою організацію міжкультурного діалогу та формування толерантних відносин між студентами) (п. 2.2.) до вищих навчальних закладів, якими представлено експериментальну базу дослідження.

7. Слід звернути також увагу на дотримання мовно-стилістичної культури дослідження й технічне оформлення дисертації.

Висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, не знижують її наукової й практичної цінності. Відзначені недоліки тільки підкреслюють можливості її подальшого вдосконалення і розвитку в майбутніх наукових пошуках дисертанта.

Підсумовуючи вище зазначене, констатуємо: дисертація «Формування полікультурної компетентності у студентів-медиків у навчально-виховному процесі вищого медичного навчального закладу» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить нові результати в галузі теорії і методики професійної освіти та за своїм обсягом, обґрунтованістю проведених досліджень, науковою значущістю отриманих результатів відповідає п.п. 9, 11, 12, 13 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, що дає підстави для присудження **Щербаковій Анні Вікторівні** наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і психології
Національного фармацевтичного університету

Л.Г. Кайдалова

Підпис Кайдалової Л. Г. засвідчую:
заступник ректора з питань кадрової роботи
Національного фармацевтичного університету

З.Ф. Подстрелова